

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3146/2018. (V. 7.) AB HATÁROZATA

alkotmányjogi panasz elutasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság a Fővárosi Törvényszék 31.Bpkf.6301/2014/2. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] Az indítványozó (Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség) jogi képviselője útján (Dr. Bodó Kristóf ügyvéd, 1027 Budapest, Kacska utca 12. I. emelet 3.) az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz.
- [2] Az indítványozó a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 3.B.1763/2013/2. számú végzése, a Fővárosi Törvényszék 31.Bpkf.6301/2014/2. számú végzése, valamint a Központi Nyomozó Főügyészség 1.Nyom.1285/2012/18-II. számú határozata és a Legfőbb Ügyészség Kiemelt és Katonai Ügyek Főosztálya KF.8078/2012/11-I. számú határozata alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte.
- [3] Az indítványozó a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) 269. § b) pontjába ütköző közösség elleni izgatás büntette miatt feljelentést tett egy országgyűlési képviselővel szemben egy – 2012. december 14-én a Külügyminisztérium elé szervezett – tiltakozó rendezvényen elmondott beszéde miatt. A Központi Nyomozó Főügyészség a nyomozást 1.Nyom.1285/2012/18-II. számú határozatával megszüntette, és egyben tájékoztatta az indítványozót arról, hogy mivel nem sértett, a határozattal szemben nem élhet panasszal. A Legfőbb Ügyészség Kiemelt és Katonai Ügyek Főosztálya az indítványozó jogorvoslati kérelmét mint a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) alapján kizárt panaszt KF.8078/2012/11-I. számú határozatával elutasította, ugyancsak arra való hivatkozással, hogy a feljelentő nem minősül sértettnek. Az indítványozó ezt követően pótmagánvádlóként vádindítványt terjesztett elő, melyet a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság jogosultság, illetőleg törvényes vád hiánya miatt 3.B.1763/2013/2. számú végzésével elutasított. A Fővárosi Törvényszék 31.Bpkf.6301/2014/2. számú végzésével az elsőfokú bíróság végzését a tekintetben, hogy a vádindítvány benyújtására az indítványozó nem jogosult, helyben hagyta. A másodfokú bíróság indokolása az alábbi megállapításokat tartalmazza.
- [4] A Be. 53. § (1) bekezdése szerint pótmagánvádlóként a sértett léphet fel. A Be. 51. § (1) bekezdése alapján sértett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette. A sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a közvádra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. E körben a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma 90/2011. BK véleménye (a továbbiakban: BKv.) szerint a régi Btk. 4. § (2) bekezdése [helyesen: a régi Btk. 10. § (2) bekezdése, illetőleg a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: hatályos Btk.) 4. § (2) bekezdése] alapján a bűncselekmény fogalma önmagában is feltételez valamilyen jogsértést, illetve veszélyeztetést, és kétségtelen az is, hogy minden bűncselekménynek van valamilyen következménye akár a szűkebb, akár a tágabb környezetre. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy minden bűncselekménynek feltétlenül van eljárásjogi (természetes, illetve jogi személy, ekként pótmagánvádlóként fellépésre jogosult) sértettje. Abban az esetben, ha a törvényi tényállás sem passzív alanyt, sem eredményt nem tartalmaz, az adott bűncselekmény az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, és ennek esetleges következményei konkrét természetes vagy jogi személyre nézve csupán áttételesek, a bűncselekménynek a Be. 51. § (1) bekezdése szerinti sértettje nincs. A bírósági joggyakorlat szerint az áttételes, közvetett jog- vagy érdeksérelem nem alapozza meg a pótmagánvádlói fellépést. Passzív alany, illetve eredmény hiányában kizárt a pótmagánvadás az olyan bűncselekmények esetén is, mint a hamis vád büntette, a hamis tanúzás büntette, a magánokirat-hamisítás vétsége,

a közérdekű adattal visszaélés vétsége, a hivatali visszaélés büntette (EBH 2011.2301., EBH 2010.2125., BH 2013.180., BH 2012.88., BH 2012.257.).

- [5] A vádindítványban írt, – az elkövetés időpontjára tekintettel – a régi Btk. 269. §-a szerinti közösség elleni izgatás büntettét az követi el, aki nagy nyilvánosság előtt a magyar nemzet, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre uszít. A közösség elleni izgatás védett jogi tárgya a köznyugalom, illetőleg a Magyar Állam keretei között élő népesség különböző érzelmi, meggyőződésbeli és tudati közösség alapján szerveződő csoportjai egymás iránti türelem és kölcsönös megbecsülés által jellemzett viszonya. Ezen értékeket védi az Alaptörvény is, amelynek IX. cikk (5) bekezdése szerint a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – a törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás okán emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.
- [6] A másodfokú bíróság kiemelte, hogy a jelen ügyben ugyanakkor nem azt kellett vizsgálnia, hogy az országgyűlési képviselőnek a vádindítványban írt helyen és időben megtartott beszédében foglaltak túllépik-e a véleménynyilvánítás szabadságának kereteit, illetőleg sértik-e az indítványozó vallási közösség méltóságát. Sőt még a tekintetben sem kellett állást foglalnia, hogy a vádindítványban írt elkövetési magatartás kimeríti-e a közösség elleni izgatás büntetének tényállási elemeit. A bíróságnak abban a konkrét kérdésben kellett döntenie, hogy a vád tárgyává tett közösség elleni izgatás büntetének van-e a Be. 51. § (1) bekezdése szerinti sértettje, és ekként az indítványozó jogosult-e pótmagánvádlóként vádindítvány benyújtására. Mindezekre tekintettel a másodfokú bíróság megállapította, hogy a közösség elleni izgatás büntette a köznyugalom, a társadalmi rendet sérti, illetve veszélyezteti, és e bűncselekmény törvényi tényállása passzív alanyt vagy eredményt nem tartalmaz, ekként a vádindítványban írt bűncselekménynek nincs eljárásjogi értelemben vett és így pótmagánvádlókénti fellépésre jogosult konkrét sértettje.
- [7] Az indítványozó szerint az ügyészség és a bíróság határozataival ellentétben a régi Btk. közösség elleni izgatás és a hatályos Btk. közösség elleni uszítás törvényi tényállásának dogmatikailag van sértettje, konkrét esetben az indítványozó, és a védendő jogi tárgy nem a köznyugalom, hanem a közösségek méltósága. Az indítványozó ezen álláspontját a Be. által meghatározott sértett, valamint a régi és a hatályos Btk. szerinti bűncselekmény és társadalomra veszélyesség fogalmakból, a konkrét tényállás elemeiből, a régi és a hatályos Btk. kommentárjából, a 30/1992. (V. 26.) AB határozatból, valamint az Alaptörvény IX. cikk (5) bekezdéséből (véleménynyilvánítás szabadsága) vezette le. Az indítványozó idézi a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 6. § (1) bekezdését is, amely meghatározza a vallási közösség fogalmát. A jogszabály melléklete rögzíti a bevett, azaz az Országgyűlés által elismert egyházak között az indítványozót.
- [8] Az országgyűlési képviselő fellépése az indítványozó álláspontja szerint megvalósította a közösség elleni izgatás bűncselekményét, beszéde megsértette az indítványozó vallási közösség méltóságát. Ennek következtében pedig az indítványozó az elkövetett bűncselekménynek sértettje. Azáltal azonban, hogy sértetti minőségét nem ismerték el, az ügyészség megfosztotta az indítványozót a panaszjogától, a bíróság pedig a pótmagánvádlóként történő fellépés lehetőségétől. Ennek következtében a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 3.B.1763/2013/2. számú végzése, a Fővárosi Törvényszék 31.Bpkf.6301/2014/2. számú végzése, a Központi Nyomozó Főügyészség 1.Nyom.1285/2012/18-II. számú határozata és a Legfőbb Ügyészség Kiemelt és Katonai Ügyek Főosztálya KF.8078/2012/11-I. számú határozata sértette az indítványozónak az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jogorvoslathoz való jogát.
- [9] Az indítványozó a főtítkárság hiánypótlásra történő felhívását követően indítványát változatlan tartalommal – továbbra is csak a jogorvoslathoz való jog sérelmét állítva – tartotta fent.

II.

[10] Az Alkotmánybíróság eljárása során a következő alaptörvényi, jogszabályi rendelkezéseket vette figyelembe:

[11] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezése:

„XXVIII. cikk (7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

[12] 2. A Be. indítvánnyal érintett rendelkezései:

„51. § (1) Sértett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.”

„53. § (1) A sértett az e törvényben meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel, ha

a) az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette,

b) az ügyész a vádemelést részben mellőzte,

c) az ügyész a vádat elejtette,

d) az ügyész a nyomozás eredményeként közvadra üldözendő bűncselekményt nem állapított meg, ezért nem emelt vádat, illetőleg a vád képviselőjét - magánvádas eljárásban elrendelt nyomozás eredményeként - nem vette át,

e) az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvadra üldözendő.”

[13] 3. A régi Btk. indítvánnyal érintett rendelkezései:

„269. § Aki nagy nyilvánosság előtt

a) a magyar nemzet,

b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre uszít, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

III.

[14] 1. Az Abtv. 56. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság az indítvány érdemi vizsgálatát megelőzően lefolytatta az indítvány befogadására irányuló eljárást. Annak eredményeként az Alkotmánybíróság tanácsa arra a megállapításra jutott, hogy az indítvány összességében megfelel az Abtv.-ben a befogadás körében az indítvánnyal szemben támasztott követelményeknek, ezért 2015. június 29-én döntést hozott a befogadásáról.

[15] Az Alkotmánybíróság a befogadási eljárásban az érdemi eljárás során megválaszolendő, alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésnek azt tekintette, hogy összhangban áll-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében rögzített jogorvoslathoz való jog követelményeivel a Be. 51. § (1) bekezdésének és 53. § (1) bekezdésének olyan együttes értelmezése, amely a konkrét esetben nem tette lehetővé a pótmagánvádló fellépését.

[16] 2. Már a befogadási eljárásban is észlelte ugyanakkor az Alkotmánybíróság tanácsa, hogy az indítvány egyes elemei érdemi vizsgálatának nincs helye.

[17] A panasz ugyanis részben a Központi Nyomozó Főügyészség 1.Nyom.1285/2012/18-II. számú határozata és a Legfőbb Ügyészség Kiemelt és Katonai Ügyek Főosztálya KF.8078/2012/11-I. számú határozata ellen irányul. A panaszos által kifogásolt, két ügyészségi határozat kapcsán megállapítható, hogy mivel nem bírói döntések – az Abtv. 27. §-a alapján – azokkal szemben alkotmányjogi panasszal nem lehet élni.

[18] Az Alkotmánybíróság ezért az indítványt a Központi Nyomozó Főügyészség 1.Nyom.1285/2012/18-II. számú határozatát és a Legfőbb Ügyészség Kiemelt és Katonai Ügyek Főosztálya KF.8078/2012/11-I. számú határozatát érintő részében – érdemben nem vizsgálta.

IV.

[19] Az indítvány nem megalapozott.

[20] 1. Az Alkotmánybíróság érdemben azt vizsgálta, hogy a Fővárosi Törvényszék végzése következtében megvalósult-e az indítványozó jogorvoslathoz való jogának a megsértése.

[21] Az indítványozó által hivatkozott alaptörvényi rendelkezés – az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jogorvoslathoz való jog – értelmezése során az Alkotmánybíróság az Alaptörvény negyedik módosítására (2013. március 25.), a 13/2013. (VI. 7.) AB határozatában a korábbi alkotmánybírói határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően rögzített szempontokra {13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [32]}, valamint az Alaptörvény hatálybalépését követően hozott döntéseire – a jogorvoslathoz való joggal összefüggésben különösen a 3064/2014. (III. 26.) AB határozat, Indokolás [15] bekezdése megállapításaira – figyelem-

mel járt el. Mindezek alapján úgy ítélte meg, hogy az érintett alapjoggal összefüggésben a korábbi döntéseiben tett megállapításai a jelen ügyben is irányadók.

- [22] 2. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jogorvoslathoz való jog mindenkinek jogot biztosít ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely jogát vagy jogos érdekét sérti.
- [23] Az Alkotmánybíróság több évtizedes gyakorlata során számos alkalommal, többféle megközelítésben foglalkozott a jogorvoslathoz való jog alkotmányos tartalmával. Következetes gyakorlata szerint a jogorvoslathoz való jog lényegi tartalma az érdemi határozatok tekintetében a más szervhez, vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége [lásd: 5/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 27, 31.; megerősítette: 14/2015. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [29]]. A jogorvoslathoz való alapjog biztosítását jelenti, ha az eljárásban a törvény garantálja az érintett számára, hogy ügyét az alapügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el (513/B/1994. AB határozat, ABH 1994, 731, 734.; megerősítette: 14/2015. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [30]). A jogorvoslati jog nyújtotta jogvédelem hatékonyságához pedig az szükséges, hogy ténylegesen érvényesüljön és képes legyen a döntés által okozott sérelem orvoslására [22/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [26]]. Minden jogorvoslat lényegi eleme a „jogorvoslás” lehetősége, vagyis a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát [23/1998. (VI. 9.) AB határozat ABH 1998, 182, 186., megerősítette: 3064/2014. (III. 26.) AB határozat, Indokolás [15] és 14/2015. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [29]].
- [24] Az Alkotmánybíróság értelmezésében tehát az Alaptörvényben biztosított jogorvoslathoz való jog a tényleges és hatékony jogorvoslás lehetőségének a biztosítását követeli meg. Az alapjog sérelme ezért nem csak abban az esetben állapítható meg, ha a jogorvoslat lehetőségét teljesen kizárták [36/2013. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [61]], hanem akkor is, ha a jogszabályban egyébként biztosított jogorvoslat más okból nem tud ténylegesen és hatékonyan érvényesülni, így például ha azt a részletszabályok rendelkezései akadályozzák meg, ezáltal üresítve ki, illetve téve formálissá a jogorvoslathoz való jogot [41/1991. (VII. 3.) AB határozat, ABH 1991, 193, 194.; megerősítette: 14/2015. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [31]].
- [25] A jogorvoslathoz való jog tényleges és hatékony érvényesítése nem csupán a jogalkotóval szemben (a jogszabályok tartalmát illetően) fennálló követelmény, hanem az Alaptörvény 28. cikkéből következően (a jogszabályok értelmezése során) a bíróságokat is kötelezi. Az Alaptörvény 28. cikke a bírósági jogalkalmazással kapcsolatban rögzíti, hogy annak során a jogszabályok szövegét az Alaptörvénnyel összhangban kell értelmezni. „A 28. cikk szerint a jogszabály Alaptörvénnyel összhangban történő értelmezése a bíró számára nem csak jog, hanem kifejezett kötelesség: amennyiben a bíró a jogszabály szövegét az értelmezés segítségével az Alaptörvénnyel összhangban tudja alkalmazni, annyiban ennek megfelelően köteles eljárni.” [28/2013. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [29]].
- [26] Az Abtv. 27. § szerinti alkotmányjogi panasz a bírói döntések alkotmányossági felülvizsgálatát teszi lehetővé, így módon az Alaptörvény 28. cikkének érvényesülését szolgálja. Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésének *d*) pontjából és ahhoz kapcsolódóan az Abtv. 27. §-ából fakadóan a bíróságok döntései és az Alaptörvény rendelkezései közötti összhang biztosítása pedig végső soron az Alkotmánybíróság kötelessége. Az Alkotmánybíróság ezért az indítványozó kifogását az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *d*) pontjára és 28. cikkére is figyelemmel vizsgálta.
- [27] Jelen ügyben az indítványozó jogorvoslathoz való jogának a megsértését azon az alapon állította, hogy a vádindítványát elutasító elsőfokú végzés érdemi felülvizsgálatát a Fővárosi Törvényszék nem végezte el, így az indítványozó tényleges és hatékony jogorvoslathoz való joga nem érvényesülhetett.
- [28] Ennek megfelelően az alkotmánybírósági vizsgálat jelen esetben arra korlátozódott, hogy az indítványozó által kezdeményezett jogorvoslati eljárásban az elsőfokú döntés felülvizsgálatának az eredményeként hozott másodfokú döntés megfelelt-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerinti tényleges és hatékony jogorvoslathoz való jogból fakadó követelményeknek.
- [29] 3. Az indítványozó a jogorvoslathoz való jogát nem a büntetőeljárás általános szabályai szerint folyó eljárásban, hanem vádindítványon alapuló pótmagánvádas eljárásban kívánta érvényesíteni. Az Alkotmánybíróság ezért áttekintette az adott típusú eljárásnak a jogorvoslathoz való jog érvényesülése szempontjából releváns szabályait, amelyek közül az alábbiakat emeli ki.

- [30] 3.1. Pótmagánvádlóként a büntetőügy sértette jogosult fellépni akkor, ha az ügyész döntése alapján a büntetőügyet bíróság nem bírálja el [lásd: Be. 53. § (1) bekezdés a-e) pontjai, 199. § (2) és (3) bekezdés, 229. § (1) bekezdés, 267. § (3) bekezdés, 501. § (4) bekezdés]. A pótmagánvádas eljárás a vádindítvány benyújtásával veszi kezdetét [lásd: Be. 230. § (1) bekezdés, 267. § (3) bekezdés]. A bíróságnak először a vádindítvány elfogadhatóságáról szükséges döntenie. Ha a vádindítvány nem felel meg bizonyos formai és tartalmi követelményeknek, a bíróság végzésben elutasítja [lásd: Be. 231. § (1) és (2) bekezdés]. A bíróság elutasító végzésével szemben a pótmagánvádló fellebbezéssel élhet [lásd: Be. 324. § (1) bekezdés c) pont, 347. § (1) bekezdés].
- [31] Az Alkotmánybíróság a pótmagánvád jogintézményét több összefüggésben is alávetette már alkotmányossági vizsgálatnak {pl.: 3014/2013. (I. 28.) AB végzés, 3207/2016. (X. 17.) AB végzés, 14/2015. (V. 26.) AB határozat, 11/2017. (V. 26.) AB határozat}. Kapcsolódó gyakorlatában hangsúlyozza, hogy a pótmagánvád jogintézménye a vádkorrektívumok rendszeréhez tartozik. A büntető igény érvényesítésének olyan eszköze, amely az ügyész közvádlói monopóliumának gyakorlása eredményeként bizonyos, a sértetteket hátrányosan érintő következmények kiküszöbölésére szolgálhat. {lásd például: 14/2015. (V. 26.) AB határozat, Indokolás [33]}. Az Alkotmánybíróság szerint a törvényhozónak nem volt alkotmányos – akár a tisztességes eljáráshoz való jogból, akár más alapjogból levezethető – kötelezettsége a pótmagánvád intézményének bevezetésére, így „[a] törvényhozó viszonylag tág mérlegelési jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy a pótmagánvadra milyen esetekben ad lehetőséget, és milyen esetekben zárja ki” {legutóbb megerősítette: 14/2015. (V. 26.) AB határozat, Indokolás [33]}.
- [32] 3.2. A jogintézmény működése szempontjából alapvető jelentőségű megállapításokat tartalmaz az indítványozó által is hivatkozott BKv. II. részének 1. pontja. A BKv. rögzíti, hogy a Be. nem határozza meg kifejezetten a sértett pótmagánvádlókénti igényérvényesítésének anyagi jogi kereteit. A joganyag értelmezése szerint „[a] sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a közvádra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. Általában kizárt a pótmagánvád, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be.” Ezzel szemben nem kétséges a pótmagánvádlói jogosultság passzív alany vagy eredmény meghatározása esetén. Ha ugyanis a törvényi tényállás passzív alanyt tartalmaz (aki szükségképpen természetes személy), az őt ért sérelem egyben az eljárásjogi sértetti jogosultságot is megalapozza. Ugyanígy, ha a törvényi tényállás eredményt tartalmaz, szintén – akár passzív alanyiség nélkül is – fennáll a sértetti minősítés, azzal együtt a pótmagánvádlókénti fellépés lehetősége.
- [33] A BKv. utal arra is, hogy a hatályos Btk. 4. § (2) bekezdése alapján – a joganyag korábban hatályos szövege értelmében pedig a régi Btk. 10. § (2) bekezdése alapján – a bűncselekmény fogalma önmagában is feltételez valamilyen jogsértést, illetve veszélyeztetést. Kétségtelen az is, hogy minden bűncselekménynek van valamilyen következménye akár a szűkebb, akár a tágabb környezetre. Mindez azonban nem jelenti, hogy minden bűncselekménynek feltétlenül van eljárásjogi (természetes, illetve jogi személy, ekként pótmagánvádlókénti fellépésre jogosult) sértetteje.
- [34] 3.3. A pótmagánvádlói jogintézmény alkalmazására kifejezetten a közösség elleni izgatás tényállás kapcsán a szabályozásban nincs iránymutatás, arra a Be. fent hivatkozott általános szabályai az irányadók. Ennek megfelelően az indítványzó a Be. 324. § (1) bekezdés c) pontja alapján jogosult volt a pótmagánvádlói vádindítvány elutasító döntés ellen fellebbezést benyújtani, tehát jogorvoslati jogát a törvény biztosította.
- [35] A fellebbezés folytán eljáró bíróság hozta meg a jogerős döntést az indítványozó vádindítványának a sorsáról. Az Alkotmánybíróság a továbbiakban azt vizsgálta, hogy a másodfokú bíróság jogerős döntése összhangban áll-e a fentiekben kifejtett, a jogorvoslatihoz való jogból fakadó követelményekkel.
- [36] 4. Az Alkotmánybíróság a támadott jogerős döntés kapcsán az alábbiakat állapította meg.
- [37] 4.1. A másodfokú bíróság a kifogásolt végzésben a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság elsőfokú végzését helybenhagyta. Ennek következtében az indítványozó pótmagánvádlóként előterjesztett vádindítványának az elutasítása jogerőssé vált.
- [38] A másodfokú végzésben a bíróság megállapította, hogy az elsőfokú végzés indokolása több tekintetben is kiegészítésre és helyesbítésre szorul. Döntésének a meghozatalakor a másodfokú bíróság erre figyelemmel járt el, és az elsőfokú végzés indokolását számos vonatkozásban korrigálta.

- [39] Ennek megfelelően a másodfokú végzésben részletes indokolását adta a bíróság annak, hogy az elsőfokú bíróság által felhívott jogszabályi rendelkezések közül a Be. 231. § (2) bekezdés *b)* és *d)* pontjai miért nem alapozhatták meg a vádindítvány elutasítását. Kifejtette a másodfokú bíróság azt is, hogy az elsőfokú végzés törvénysértően hivatkozott a Be. 217. § (3) bekezdésének *d)*, *f)*, *i)* és *j)* pontjaiban írt tartalmi kellékek hiányára, mivel azok csak a vádiratra irányadók, a vádindítvány tekintetében nem. Nem alkalmazható továbbá a másodfokú döntés értelmében a vádindítvánnyal összefüggésben a Be. 219. § (1) bekezdése szerinti előírás sem, ezért nem volt kifogásolható, hogy a pótmagánvádlók a vádindítványt csak egy példányban nyújtották be.
- [40] Mindezeket követően a másodfokú bíróság rögzítette a határozatában, hogy osztja az elsőfokú bíróság álláspontját abban a tekintetben, hogy a pótmagánvádlók a vádindítvány benyújtására nem voltak jogosultak. Hozzátette ugyanakkor a másodfokú bíróság, hogy az elsőfokú végzés jogi indokolása erre vonatkozóan teljes mértékben hiányos, csak jogszabályi felhívást tartalmaz.
- [41] A másodfokú bíróság az elsőfokú végzés ezen hiányosságát ugyanakkor részletes indokolással pótolta. Annak keretében értékelte, hogy a Be. 53. § (1) bekezdése értelmében vett pótmagánvádlói fellépési jogosultság és a Be. 51. § (1) bekezdése szerinti sértett fogalma egymásra figyelemmel miként értelmezhetők. Vizsgálata során a másodfokú bíróság irányadónak tekintette a Bkv. megállapításait, több eseti döntés megjelölésével felhívta továbbá a kapcsolódó és egységes bírósági gyakorlatot is. Végül taglalta a közösség elleni izgatás bűncselekmény tényállását, különösen pedig a bűncselekmény védett jogi tárgyát. Vizsgálata során a másodfokú bíróság hivatkozott az Alaptörvény IX. cikk (5) bekezdésére, vagyis a véleménynyilvánítás szabadságával szemben a közösségek méltóságának a védelmét garantáló, és igényérvényesítésük lehetőségeit rögzítő alaptörvényi rendelkezésre.
- [42] Mindezekre figyelemmel állapította meg a másodfokú bíróság, hogy a konkrét esetben mindössze abban a kérdésben kellett állást foglalni, hogy a vád tárgyává tett közösség elleni izgatás bűntettének van-e a Be. 51. § (1) bekezdése szerinti sértettje, és ekként az indítványozó – a Be. 53. § (1) bekezdése alapján – jogosult-e pótmagánvádlóként vádindítványt benyújtani. A másodfokú bíróság szerint erre a kérdésre nemleges válasz adható. A közösség elleni izgatás bűntette a köznyugalmat, a társadalmi rendet sérti, illetve veszélyezteti és a törvényi tényállás passzív alanyt vagy eredményt nem tartalmaz, ekként a vádindítványban írt bűncselekménynek nincs eljárásjogi értelemben vett, így pótmagánvádlóként fellépésre jogosult konkrét sértettje.
- [43] 4.2. Utal rá az Alkotmánybíróság, hogy az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasznak akkor ad helyt, ha a bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás egyértelmű következménye valamely Alaptörvényben biztosított jog sérelme.
- [44] Az alapjogi sérelem lehetőségét az Alkotmánybíróság a konkrét esetben az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított – a tényleges és hatékony jogorvoslás lehetőségét garantáló – jogorvoslathoz való jog vonatkozásában értékelte. Az indítványozó lényegében azt kifogásolta, hogy a vádindítványát elutasító elsőfokú végzés ellen előterjesztett fellebbezését a másodfokú bíróság nem kellő alaposítással és körültekintéssel vizsgálta, aminek következtében azt helybenhagyta. Az Alkotmánybíróság eljárása ezért annak megállapítására irányult, hogy a másodfokú bíróság határozata következtében az indítványozónak a jogszabályban biztosított jogorvoslathoz való joga ténylegesen és hatékonyan érvényesült-e.
- [45] Az első- és a másodfokú bírósági végzések alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó sértetti minőségét –, amelyre vonatkozó megállapítások az alkotmányjogi panasz lényegét képezték – a vádindítvány elutasításának az indokaként a másodfokú bíróság vizsgálta és vont le azzal összefüggésben következtetést a pótmagánvádlói minőség hiányára. Ilyen vizsgálatot az elsőfokú bíróság – a végzés tanúsága szerint – nem folytatott, az indítványozó vádindítványát nem a sértetti minőség hiányára hivatkozással, hanem más okokból utasította el.
- [46] Úgy ítélte meg ugyanakkor az Alkotmánybíróság, hogy az indítványozó fellebbezése alapján eljáró másodfokú bíróság – az elsőfokú határozat hiányosságai ellenére, sőt annak hiányosságait pótolva – az indítványozó pótmagánvádlóként történő fellépésének a lehetőségeit teljes körűen, a sértetti minőségre is kitérve értékelte. A másodfokú bíróság ugyanis az indítványozó sértetti minőségét az irányadó jogszabályi rendelkezéseket és a joggyakorlatot is figyelembe véve, a konkrét ügy egyedi körülményeire koncentrálnak vizsgálta meg. Ennek következtében az indítványozó nem csupán formálisan gyakorolhatta a jogorvoslathoz való jogát azáltal, hogy a fellebbezését a másodfokú bírósághoz előterjesztette. A jogerős határozatot hozó bírói fórum alapos tartalmi vizsgálata megfelelően garantálta az indítványozó jogorvoslathoz való jogának az érvényesülését. Ennek következtében pedig a másodfokú bíróság végzése megfelel a tényleges és hatékony jogorvoslathoz való jogból

- fakadó azon követelményeknek, amelyek az alapul fekvő bűncselekmény tényállását érintően a sértetti és a pótmagánvádlói minőség együttes vizsgálata tekintetében fennálltak.
- [47] A jelen alkotmányossági vizsgálat kontextusában az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy azok a gyűlöletkeltő magatartások, amelyek szankcionálására a közösség elleni izgatás büntetőjogi tényállása alkalmazható, a köznyugalom megzavarásán túl – adott esetben – a közösségek méltóságának a megsértésére is alkalmasak. A tényállás ilyen módon a köznyugalom védelmével együttesen a közösségek méltóságának a védelmét is szolgálja. Ezt a megközelítést támasztja alá, hogy a jogalkotó a közösség elleni uszítás tényállást a hatályos Btk.-ban a közelmúltban akként módosította, hogy a közösségek tagját a Btk. 332. § b) és c) pontjaiban kifejezetten nevesítette, illetőleg az elkövetési magatartások körét is szélesítette.
- [48] A bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvre tekintettel került be a törvénybe az arra vonatkozó rendelkezés, hogy ha a sértett a büntetőeljárásban a jogait a továbbiakban nem kívánja gyakorolni, erről bármikor jogosult nyilatkozni. A nyilatkozat természetesen, ahogy azt a normaszöveg is kifejezi, nem akadályozza annak, hogy ha szükséges, a sértettet tanúként lehessen kihallgatni (tehát tanúzási kötelezettségeit teljesítenie kell), és nem mentesít az eljárási cselekményeken való megjelenési kötelezettség alól sem. A sértett a nyilatkozatot az eljárás bármely szakaszában visszavonhatja. A szöveg egyértelműen rögzíti, hogy a nyilatkozat visszavonása esetén a sértett visszamenőlegesen nem gyakorolhatja a jogait, az ugyanis az eljárás elhúzódásához vezethet. A törvény kifejezetten szól arról is, hogy ha a sértett nyilatkozik arról, hogy sértetti jogait nem kívánja gyakorolni, akkor a bejelentett polgári jogi igényét vagy az erre vonatkozó szándéknyilatkozatát visszavontnak kell tekinteni.
- [49] Utal továbbá az Alkotmánybíróság arra, hogy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: új Be.) – amely 2018. július 1-jén lép hatályba – a hatályos szabályozáshoz képest eltérő sértett fogalmat vezet be. A bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikk (1) bekezdés a) pontja értelmében „»áldozat«: i. olyan természetes személy, aki közvetlenül bűncselekmény következtében sérelmet szenvedett – ideértve a fizikai, szellemi vagy érzelmi sérülést, vagy gazdasági hátrányt; ii. a közvetlenül bűncselekmény következtében életét veszített személy családtagjai, akik e személy elhalálása folytán sérelmet szenvedtek”. Az új Be. 50. §-a alapján sértettnek minősül majd az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette. Az új fogalom azáltal, hogy a lehetséges sértettek körében a nem természetes személyeket is nevesíti, valamint annak következtében, hogy egyértelműen utal a sérelemokozás közvetlenségére, olyan szemléletváltást is tartalmaz, amely a pótmagánvádlói minőség megítélésére kihathat.
- [50] A jogszabályi módosítások pedig alapot teremtenek arra, hogy a jogalkalmazó az adott Btk.-tényállás vonatkozásában a sértetti minőség megítélését és az ahhoz kapcsolódó joggyakorlatot felülvizsgálja.
- [51] 5. A fentiekre figyelemmel úgy ítélte meg az Alkotmánybíróság, hogy a másodfokú bíróság határozata összhangban áll a törvényhozó által megnyitott, a pótmagánvádlót megillető fellebbezési jog hatékony érvényesülésének az Alaptörvényből fakadó – és az Alaptörvény 28. cikke alapján a bíróságok jogértelmezésének alkotmányos kereteit kijelölő – követelményeivel.
- [52] Az Alkotmánybíróság ezért megállapította, hogy a Fővárosi Törvényszék 31.Bpkf.6301/2014/2. számú végzése nem ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésével, így az indítványt elutasította.

Budapest, 2018. április 23.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
Dr. Pokol Béla
alkotmánybíró helyett

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1202/2014.

